

دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه

گروه فقه و حقوق

پایان نامه ارائه شده برای اخذ مدرک دکتری در رشته حقوق خصوصی

عنوان

بررسی ابعاد دینی مبادی حقوق جهانی بشر

اساتید راهنما:

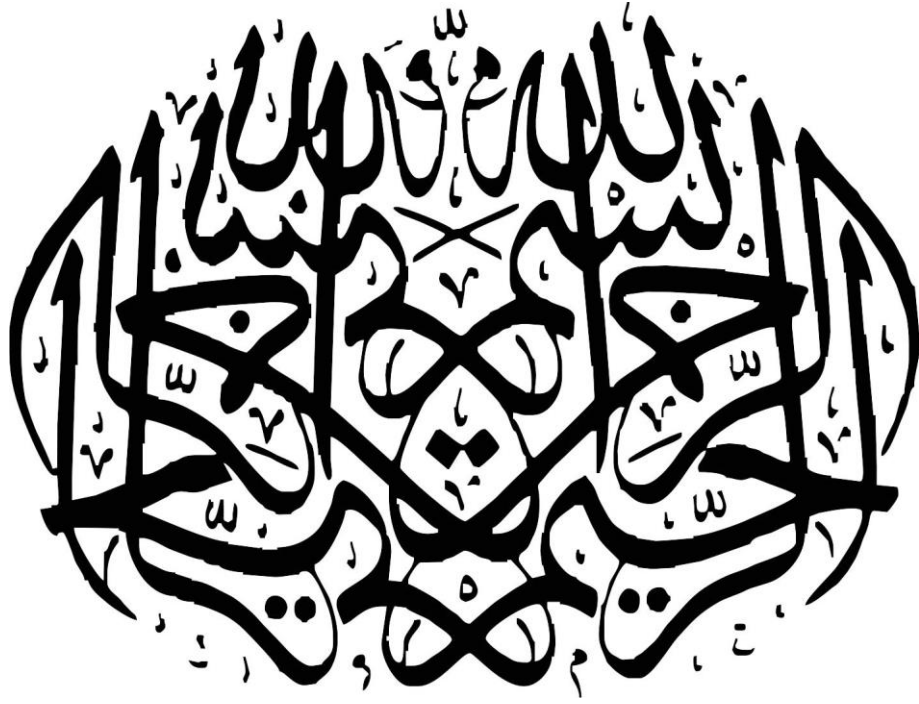
دکتر سیامک جعفرزاده

دکتر رضا نیکخواه

نگارش:

حسن محمد حمدامین

خرداد ۱۴۰۱

فرم ارزیابی دفاع از رساله دکتری

مدیر محترم گروه

باسلام

بدینوسیله به اطلاع می‌رساند جلسه امتحان نهائی شامل دفاع از رساله حسن محمد حمدامین دانشجوی دکتری حقوق خصوصی به عنوان بررسی ابعاد دینی مبادی حقوق جهانی بشر به شماره دانشجویی ۲۰۱۹۴۷۶۱۵۰۰۱ با حضور اعضاء کمیته رساله دکتری در ساعت ۱۲:۰۰ مورخه ۲۲/۲/۱۴۰۱ در محل پردیس بین الملل دانشگاه ارومیه تشکیل و بر اساس محتوی و چگونگی ارائه رساله و با احتساب مقالات مستخرجه از آن تحت عناوین (عناوین مقالات - محل ارائه)

-۱-

با نمره	۲۰	با درجه	عالی

عالی (۱۹ - ۲۰) بسیار خوب (۱۸ - ۱۸/۹۹) خوب (۱۶ - ۱۷/۹۹) قابل قبول (۱۴ - ۱۵/۹۹) غیر قابل قبول (کمتر از ۱۴) مورد تصویب اعضاء کمیته قرار گرفت. خواهشمند است دستور فرمایند مراتب جهت اطلاع و اقدام به مدیرکل تحصیلات تکمیلی دانشگاه اعلام گردد. محل اعضاء اعضاء کمیته رساله

مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	درصد انفرادی	اعضاء
۱- استاد/ اساتید راهنما اول	دکتر سیامک جعفرزاده	۸۰	
۲- استاد/ اساتید راهنما دوم	دکتر رضا نیکخواه	۲۰	
۳- استاد/ اساتید مشاور			
۴- داور داخلی	دکتر سید جواد میر مهدی پور		
۵- داور داخلی	دکتر سلمان علی پور		
۶- داور مدعو	دکتر ابراهیم عزیزی		
۷- نماینده تحصیلات تکمیلی دانشکده			
۸- کارشناس آموزش و پژوهش پردیس بین الملل	امیر تمیری		

استاد راهنمای اول
دکتر سیامک جعفرزاده
اعضاء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاَهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ
عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا) الأَسْرَاءُ: ٧٠

ما آدمیزادگان را (با اعطاء عقل ، اراده ، اختیار ، نیروی پندار و گفتار و نوشتار ، قامت راست ، و غیره)
گرامی داشته ایم ، و آنان را در خشکی و دریا (بر مرکبهای گوناگون) حمل کرده ایم ، و از چیزهای پاکیزه
و خوشمزه روزیشان نموده ایم ، و بر بسیاری از آفریدگان خود کاملاً برتریشان داده ایمز

اهداء

این تلاش هدیه می‌شود به:

- *به کسی که رسالت را تبلیغ کرد، امانت را ادا نمود و امت را نصیحت کرد؛ حبیب محمد >
- *به کسی که شیر عزت را در نوزادی به من داد و در بزرگسالی مرا به طلب علم تشویق کرد، در سختی‌ها بالا برنده‌ی همتم بود، به سرچشمه‌ی مهربانی‌ها و منبع آرامش تا حال، مادر عزیزم.
- *به کسی که علم و علما را دوست داشت و دیگران را به آن تشویق می‌کرد هرچند که خودش عالم نبود، پدر عزیزم که در مراحل زندگی‌ام از هیچ تلاشی برای موفقیتم کوتاهی نکرد.
- *به هر کسی که حتی یک حرف علم به من یاد داد، چه در حجره، چه در مؤسسه، چه در دانشکده و چه در مرحله اخذ مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر از آن.
- *همه کسانی که برای پیش بردن پروژه حقوق بشر حتی یک قدم تلاش می‌کنند و به دیگران تنها به خاطر انسان بودنشان احترام می‌گذارند.
- *به همه‌ی اینها این تلاش حقیرانه را با عشق، احترام و وفاداری تقدیم می‌کنم.

تشکر و قدردانی

امروز که در حال برداشتن آخرین گام‌های نگارش این پژوهش متواضع هستیم، برای تکمیل الزامات دکتری لازم است از تمامی کسانی که در موفقیت این پروژه سهیم بوده و حتی با نصف کلمه‌ای در نوشتن آن یاری‌ام نمودند، و از اطلاعات و تجربیات آنها در مرحله‌ای از مراحل زندگی خود بهره بردم تشکر و قدردانی می‌نمایم.

ابتدا از کلیه اساتید خود در (گروه فقه و حقوق اسلامی - دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه، جمهوری اسلامی ایران) که با کمال اخلاص و اتقان به این دانشکده خدمت می‌کنند، تشکر می‌کنم.

همچنین از همه کسانی که به من کمک و یاری کردند صمیمانه تشکر می‌کنم، خداوند به همه آنها بهترین پاداش‌ها را بدهد.

از دو استاد ارجمند استادیار (سیامک جعفرزاده) و استاد (رضا نیکخوا سرنگی) که نقش برجسته‌ای در موفقیت این پایان‌نامه داشتند، به دلیل اینکه استاد راهنما برای نگارش این پایان‌نامه بودند، تشکر و قدردانی می‌نمایم. این پایان‌نامه، و من از نظارت آنها بر این پایان‌نامه قدردان و افتخار می‌کنم. همچنین از استاد: () و () و () به عنوان اعضا برای مناقشه این پایان‌نامه تشکر می‌کنم. از همه‌ی آنها تشکر می‌کنم.

همچنین از همه کسانی که در نوشتن این رساله به من کمک کردند، اساتید، دوستان و صاحبان کتابخانه‌ها که در جمع‌آوری منابع به من کمک کردند، تشکر می‌کنم.

از خدا می‌خواهم که به من برکت دهد و کمک کند تا آنچه از علوم برای من باقی مانده به پایان برسانم و اولین و آخرین اعتبار از خداوند متعال است.

چکیده

اعلامیه جهانی حقوق بشر، که با نام اختصاری (UDHR) به آن اشاره می شود، یک سند بین المللی و متن اساسی در تاریخ همه فصول حقوق بشر و حقوق شهروندی در نظر گرفته شده است، و این سند توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد در دهم دسامبر ۱۹۴۸ در کاخ شیلوت در پاریس تصویب شد. این بیانیه شامل ۳۰ مقاله است که شرح مجمع عمومی در مورد حقوق بشر را برای همه مردم تضمین می کند (۱). این اعلامیه همچنین حقوق و آزادیهای اساسی افراد را به تفصیل روشن می کند و ویژگی جهانی آنها را ذاتی، غیرقابل انکار و قابل اجرا برای همه انسانها می داند. حقوق بدون در نظر گرفتن ملیت، محل زندگی، جنسیت، منشا ملی یا قومی یا رنگ، مذهب، زبان یا هر وضعیت دیگر. با توجه به اهمیت این سند و تأثیر جهانی آن در زمینه حقوق بشر، به چند دلیل تصمیم گرفتیم این سند را به صورت شرعی و حقوقی مطالعه کنیم: ۱- با توجه به اهمیت اعلامیه جهانی حقوق بشر، این اعلامیه در سطح جهانی در مورد تصویب اکثریت قریب به اتفاق کشورهای عضو سازمان ملل متحد به رکوردی دست یافته است و یکی از ترجمه شده ترین اسناد جهان به شمار می رود، و به صدها گویش و زبان ترجمه شده است و در حال حاضر به بیش از ۵۰۰ زبان مختلف در دسترس است، این دلیل اصلی تصویب بیش از ۷۰ معاهده حقوق بشر است، زیرا به طور مداوم در جهان اعمال می شود و همچنین در سطح منطقه ای، و به عنوان الگویی برای کاربرد مجموعه ای از معیارهای اساسی حقوق بشر در قانون اساسی و قانونگذاری ملی در نظر گرفته می شود و همچنین در تصمیم گیری مجموعه ای نیز کمک کرده است، توسط دادگاه های بین المللی و ملی صادر شده است

کلیدی: فقه، حقوق بشر، حقوق، اصول حقوق بشر

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اول	۱
کلیات	۱
۱-۱. مقدمه	۲
۲-۱. دلایل انتخاب این موضوع و اهمیت آن	۶
۳-۱. اهمیت موضوع	۷
۴-۱. مشکلاتی که محقق با آن مواجه بود	۷
۵-۱. تحقیقات گذشته	۸
۶-۱. اهداف: اهدافی که تحقیق برای آن نوشته شده است چیست؟	۸
۷-۱. روش تحقیق محقق	۹
۱-۱. تعریف تحقیق و بیان اصل مقصود از آن	۱۱
۲-۱. تعریف حقوق در لغت و اصطلاح	۱۴
۳-۱. حقوق در اصطلاح	۱۶
۱-۱-۳. نخست: حق در اصطلاح فقها:	۱۶
۲-۱-۳. دوم: حق در اصطلاح حقوقی	۱۷
فصل دوم: تعریف انسان در لغت و اصطلاح	۱۹
۱-۲. انسان	۲۰
۱-۲-۱. انسان در لغت:	۲۰
۱-۲-۲. اول:	۲۰
۱-۲-۳. دوم:	۲۰
۲-۲. دلالت اصطلاحی لفظ انسان	۲۱
۲-۲. گرامی داشت الهی برای انسان	۲۳
۲-۲-۱. نخست: گرامی داشت انسان با زیبا آفریدنش	۲۴
۲-۲-۲. دوم: گرامی داشت انسان با عقل:	۲۵
۲-۲-۳. سوم: گرامی داشت انسان با تسخیر آنچه در آسمانها و زمین است برای او.	۲۷
فصل سوم: تعریف حقوق انسان	۲۹
۱-۳. حقوق انسان	۳۰

۳۳	۲-۳. تعریف مهمترین اصطلاحات.....
۳۳	۲-۳-۱. معاهده:.....
۳۳	۲-۳-۲. موافقتنامه:.....
۳۳	۲-۳-۳. العهد (میثاق):.....
۳۵	فصل چهارم: مقدمه‌های مهم برای محورهای تحقیق.....
۳۶	۱-۴. محورهای تحقیق.....
۳۶	۱-۴-۱. جانب اول:.....
۳۸	۱-۴-۲. جانب دوم: آنچه ما با آن مقایسه کردیم شریعت اسلامی است.....
۳۸	۲-۴. ایده مقایسه منشور حقوق بشر با شریعت اسلامی.....
۳۹	۲-۴-۱. نخست:.....
۳۹	۲-۴-۲. دوم:.....
۳۹	۲-۴-۳. سوم:.....
۴۰	فصل پنجم: معرفی اعلامیه جهانی حقوق بشر.....
۴۱	۱-۵. اعلامیه جهانی حقوق بشر:.....
۴۱	۱-۵-۱. اعلامیه جهانی حقوق بشر گامی رو به جلو است.....
۴۲	۱-۵-۲. تاریخچه مختصری از تکمیل منشور (اعلامیه جهانی حقوق بشر).....
۴۴	۲-۵. اهمیت اعلامیه جهانی و اجماع بین المللی در مورد آن.....
۴۶	۳-۵. اهداف منشور جهانی حقوق بشر.....
۴۹	۴-۵-۱. رویکرد اول:.....
۵۰	۴-۵-۲. رویکرد دوم:.....
۵۱	۴-۵-۳. رویکرد سوم:.....
۵۱	۵-۵. نظر محقق.....
۵۳	منابع.....
۵۴	Abstract.....

فصل اول

کلیات

۱-۱. مقدمه

بدون شک گرامی‌ترین و بهترین آفریده‌ی خداوند انسان است چنانکه خداوند می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا»^۱؛ «ما آدمیزادگان را گرامی داشته ایم، و آنان را در خشکی و دریا حمل کرده ایم، و از چیزهای پاکیزه و خوشمزه روزیشان نموده ایم، و بر بسیاری از آفریدگان خود کاملاً برتریشان داده ایم». هم‌چنین می‌فرماید: در صورت، زیباتر هستند: «وَصَوْرَكُمْ فَأَحْسَنَ صَوْرَكُمْ»^۲؛ «و شما را شکل بخشید و شکلهایتان را زیبا بیافرید».

پس اگر مسائل مربوط به این انسان از مهم‌ترین و شریف‌ترین مسائل به ویژه حقوق مشروع او باشد، جای تعجب نیست و بر این اساس، پرداختن به این پژوهش یکی از مهم‌ترین موضوعات است؛ زیرا انسان مقدس‌ترین بنای خداوند در این دنیا و بالاترین هدف اوست و انسان مهم‌ترین اثری است که بر توانایی خداوند توانا دلالت می‌کند. زیرا انسان را با عقلی که بجز او به هیچ یک از مخلوقاتش نبخشیده، یکی از بزرگترین معجزات هستی می‌باشد که هیچ موجود دیگری در جهان با آن برابری نمی‌کند. چنانکه خداوند می‌فرماید: «وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ»^۳؛ «در زمین دلائل و نشانه‌های فراوانی است برای کسانی که می‌خواهند به یقین برسند، و در خود وجود شما (انسانها)، نشانه‌های روشن و دلائل متقن برای شناخت خدا و پی بردن به قدرت او (است). مگر نمی‌بینید؟»

پس هتک حرمت‌های این موجود مقدس و تجاوز به حقوق و شخصیت و بدن او، یکی از بزرگترین جنایات دنیا به شمار می‌رود؛ زیرا وقتی جنایت بر بزرگ‌ترین

۱ - سورة الأعراف، الآية: ۷۰.

۲ - سورة غافر، الآية: ۶۳.

۳ - سورة الذاریات ۲۰-۲۱.

مخلوق خداوند باشد، جزای آن به بزرگی این موجود خواهد بود. این در صورتی است که انسان به نفس خود و قداست آن احترام بگذارد و از حد و مرز خود تجاوز نکند. اما در صورتی که به حدود دیگران تجاوز کند و احترام خود را نگه ندارد بلکه با ارتکاب گناه و معصیت و تعدی به حقوق دیگران قبل از اینکه کسی به او توهین کرده باشد، خودش به نفس خود توهین کند، این مصونیت الهی برای او باقی نمی‌ماند.

هفتاد و چهار سال از صدور مهمترین سند بین‌المللی در سازمان ملل یعنی (اعلامیه جهانی حقوق بشر) می‌گذرد که در آن ستمدیدگان و مستضعفان در اقصی نقاط جهان در روز اعلام آن شادی کردند به امید اینکه این اعلامیه آغازی نویدبخش برای گسترش عدالت، آزادی و برابری و افزایش امید در میان مردم ستمدیده و مناطق تحت ستم برای کسب آزادی و استقلالشان باشد.

اما پس از گذشت این سالها، این منشور نتوانسته است امید همه‌ی مستضعفان را محقق سازد و نتوانسته است آرزوی مردمی را که در تلاش برای رسیدن به سرنوشت خود هستند برآورده کند، اما این به معنای آن نیست که این اعلامیه چیزی از واقعیت حقوق بشر در جهان را تغییر نداده و به تغییر و تحول آن کمکی نکرده است.

بلکه حقیقت این است که آغازی درخشان و گامی مهم در جهت تضمین حقوق بشر برای بسیاری از مردم، به ویژه مردم کشورهای غربی بود آنجا که موافقت کشورهای غربی برای صدور این سند بلافاصله پس از جنگ جهانی دوم و اتحاد کلمه‌ی آنان در مورد حقوق بشر مهمترین قدم در این زمینه بود.

اما مهم این است که ما ساکنان کشورهای اسلامی پس از صدور این بیانیه از خود بپرسیم که ما از آن چه سودی بردیم و این سند چه چیزی را در زندگی ما تغییر داد حال آنکه دین ما که اسلام است منبع اصلی برای تضمین حقوق بشر می‌باشد و

شریعت اسلامی در تحکیم حقوق بشر از اعلامیه جهانی و تمامی قوانین اساسی جهان سبقت گرفته است و حتی همانطور که در این تحقیق توضیح داده‌ایم شریعت اسلامی با نصوص و اصول خود سهم بسزایی در تدوین این قانون سند (اعلامیه جهانی حقوق بشر) داشته است.

آنچه بر جوامع اسلامی و دولتهای آنها واجب است که پس از پیوستن به اعلامیه جهانی حقوق بشر به وضعیت خود و مردمان خود بنگرند، آیا همانگونه که غرب از آن بهره برد از این اعلامیه بهره برده‌اند؟ جایی که مردم غرب در زیر سایه‌ی این سند و امثال آن، کشورهای خود را به بهشت روی زمین تبدیل کردند که هر مسلمانی آرزو دارد در آن زندگی کند یا حتی یک بار در زندگی خود به آنجا سفر کند.

تاریخ به ما می‌گوید که کشورهای غربی در اوایل اسلام و پس از آن در بدترین شرایط زندگی به سر می‌بردند؛ زیرا با سخت‌ترین جنگ‌ها داخلی مواجه بودند، از جمله: جنگ‌های مقدس، تفتیش عقاید، جنگ‌های جهانی اول و دوم... در حالی که کشورهای اسلامی در بهترین مراحل زندگی‌شان در عدالت و برابری به سر می‌بردند. اما با تأسف فراوان غرب توانست از درس‌های تلخ زندگی خود نهایت استفاده را ببرد و لذا درگیری و تضییع حقوق دیگران را پشت سر گذاشتند و با جدیت و تلاش تمام شروع به کار برای ساختن تمدنی کردند که نتیجه آن پیشرفت تمدن، صنعت و تکنولوژی تا دورترین مرزهای پیشرفت و تولید خدمات بود تا اینکه با پیشرفت فنی و علمی خود توانستند مسلمانان را به بردگی بکشانند و از طریق این علوم الکترونیک جهان را اداره کنند.

- در حالی که کشورهای اسلامی به طور کلی و کشورهای عربی به طور خاص در بدترین حالت نقض حقوق بشر زندگی می‌کنند، جایی که ما روزانه با هزاران کشته و زخمی، آوارگی، تبعید اجباری، شکنجه، آزار و اذیت مردم مظلوم، فساد اداری و

مالی و سایر بلاایای انسانی زندگی می‌کنیم... حال آنکه آنها صاحب بهترین پیام که اسلام است، و صاحب بزرگترین کتابخانه میراث اسلامی هستند، اما آنچه را که دینشان به آنها دستور می‌دهد در زمین واقعیت اجرا نکردند.

این تحقیق جوامع مسلمان را از غفلت و تضييع حقوق در میان آنها بیدار نموده و به آنها یادآوری می‌کند که باید برای برقراری و حمایت از حقوق بشر در کشورهای خود تلاش کنند.

اکنون که در سال ۲۰۲۲ هستیم باید اعتراف کنیم که مردم خاورمیانه به طور کلی و کشورهای اسلامی به طور خاص و بالاخص کشورهای عربی، خونشان به هدر رفته، حقوق‌شان پایمال شده، کرامت‌شان شکسته شده و شخصیت‌شان را از دست داده‌اند و مورد انواع شکنجه‌ها، محرومیت‌ها، آزارها و استثمارها قرار می‌گیرند، پس باید به خودمان برگردیم و ساختار عقله‌ایمان را در جوامع خود از نو بسازیم و انسانی بسازیم که بر اساس انسانیت خود کار کند، چرا که ما صاحب بهترین دین و گرامی‌ترین پیامبر هستیم و کسی که به کتاب خدا و سنت پیامبرش محمد > بنگرد برایش روشن می‌شود که اسلام چقدر به انسانیت گرایش داشته و این گرایش در مجموعه‌ای از اصول و قواعد و احکامی که حافظ انسان و دیگران چه در زمان صلح و چه در زمان جنگ، می‌باشد و اسلام بر لزوم رعایت آن تأکید کرده است و پایبندی مسلمانان به آن یک تکلیف شرعی است به طوری که تخلف از آن عذاب دنیوی و اخروی را در پی دارد.

اگر تنها چند سال پیش جامعه بین‌المللی به حقوق بشر دست یافته است، در حقیقت آنچه جامعه بین‌المللی به آن دست یافته، بیانگر بخشی از آن چیزی است که اسلام بیش از چهارده قرن پیش در این زمینه آورده است؛ زیرا اسلام با مقررات و قواعدی که برای احقاق حقوق بشر آمده در تقدم و طلایه‌داری منحصر بفرد می‌-

باشد. قضیه‌ی ثابت این است که اصولی که جامعه جهانی پس از مدت‌ها رنج تصویب کرد، از نظر محتوایی با اصولی که اسلام در این زمینه آورده، تفاوتی ندارد، بلکه مهم کاربرد آنهاست.

۱-۲. دلایل انتخاب این موضوع و اهمیت آن

۱- موضوع حقوق بشر با توجه به نقض حقوق بشر چه در زمان صلح و چه در زمان جنگ، موضوعی قابل تأمل و توجه در این عصر است.

۲- وقتی صحبت از موضع اسلام در موضوع حقوق بشر می‌شود، محقق از احکام، اصول و قواعد روشن، دقیق و غنی در این زمینه شگفت زده می‌شود. آنجا که می‌بیند اسلام در زمان صلح و جنگ چگونه به انسان عنایت داشته و او را گرمی داشته است، این گنجینه‌ها از افتخارات دین ماست و باید برای عموم علنی شود.

۳- نشان دادن رابطه روشن میان آنچه که اسلام در این زمینه آورده است با میثاق‌های بین‌المللی برای تأکید بر این است که اسلام از نظر حقوق، اصول و ارزش‌های انسانی و تمدنی که از رنگ‌ها، نژادها، زبان‌ها، مذاهب و اقوام مختلف آورده، در جهان اسلام ما چیز جدیدی برای آنها نیست، بلکه آنچه که اعلامیه جهانی بر آن تأکید می‌کند چیزی جز تأیید آنچه اسلام آورده، نیست.

۴- برای اینکه ما با تحقیقات فروتنانه‌ی خود خدمتی هر چند اندک به روند بشردوستانه فراهم کرده باشیم و به این ترتیب حقوق بشر را حتی اندکی پیش ببریم؛ زیرا اگر نتوانیم همه حقوق انسانها را به طور کامل حفظ کنیم، این بدان معنا نیست که ما کار اندک را نیز ترک کنیم، زیرا همانطور که گفته شد (آنچه که تمام آن به دست نمی‌آید، اعظم آن ترک نمی‌شود).

۱-۳. اهمیت موضوع

با توجه به تغییرات و تحولات و پیشرفت‌های علمی و تمدنی مردم غربی و دستاوردهایی که برای حفظ حقوق بشر و ارتقای انسانیت او به سطحی بسیار قدیمی‌تر از سایر مردمان بدون هیچ مقایسه‌ای به دست آورده‌اند، به ویژه با توجه به نقض مستمر و شنیعی که انسانیت انسان در کشورهای جهان سوم و از جمله کشورهای ناقض حقوق بشر در بیشترین کشورهای اسلامی، با آن روبرو است، در پرتو این همه تغییرات، نظام و قوانین غربی اعلام شده توسط (اعلامیه جهانی حقوق بشر) به واقعیتی تبدیل شده است که خود را تحمیل می‌کند، حتی اگر برخی از محورهای آن با احکام دین مغایرت داشته باشد. جایی که هنوز مطالبات برای فعال کردن نظام حقوق بشر غربی در جهان سوم مطرح است، اما این مطالبات به خاطر ارتقای جوامع جهان سوم برای رقابت با جوامع غربی نیست، بلکه برای دستیابی به منافع جناحی است.

۱-۴. مشکلاتی که محقق با آن مواجه بود

پیچیدگی موضوعات این تحقیق و گردآوری و جمع آن از میان چندین حوزه در یک بررسی، از آنجایی که ماده‌های اعلامیه علمی مشتمل بر سی ماده است و هر ماده‌ای به موضوعی مستقل از دیگری مربوط می‌شود، محقق را در نگارش این تحقیق با سخت‌ترین مشکلات، که مشکل گردآوری منابع است، مواجه کرد؛ زیرا منابعی که برای یک موضوع جمع‌آوری می‌شد چه بسا برای موضوع دیگری مفید نمی‌بود.

از سوی دیگر، اختلاط عناوین و تخصص‌ها بین جنبه حقوقی و فقهی یکی از دشوارترین کارها برای نگارش تحقیق است، زیرا ممکن است تخصص محقق فقط فقه یا حقوق باشد.

۱-۵. تحقیقات گذشته

پس از جستجوی زیاد در کتابخانه‌ها و از طریق آنلاین برای یافتن منابع و مطالبی که در این زمینه نوشته شده بود، چیزی منطبق با آن پیدا نکردم که در خور ذکر باشد. و آنچه در دسترس بود فراتر از مقالات مطبوعاتی یا تحقیقات دانشگاهی نبود. اما در میان پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا، چیزی مشابه این تحقیق پیدا نکردم. لازم به ذکر است آنچه من جستجو می‌کردم به زبان عربی بود، بنابراین مانعی وجود ندارد که در این مورد پایان‌نامه‌هایی به زبانی غیر عربی نوشته شده باشد.

در این زمینه عناوینی نزدیک به تحقیق ما از نظر عنوان وجود دارد اما از نظر محتوایی بسیار دور هستند، به عنوان مثال کتابی وجود دارد: (حقوق الإنسان بین تعالیم الإسلام وإعلان الأمم المتحدة، نوشته‌ی شیخ محمد العزالی) اما در مقایسه- ای که بین آنها انجام داده شد، از لحاظ محتوا هیچ ارتباطی با این تحقیق ندارد.

و کتاب: (الإسلام والإعلان العالمي لحقوق الإنسان، تألیف: اسامه ناظم سعدون العبادی، از نشر شده‌های الحلبي الحقوقية - ۲۰۱۲) که در ماده‌های آن نیز جز در چند صفحه به موضوع تحقیق ما راه نیافته است.

از این رو کتابی به سبکی که ما آن را نوشته‌ایم وجود ندارد و به این ترتیب ما چیز جدیدی به کتابخانه اسلامی و حقوقی اضافه کرده ایم.

۱-۶. اهداف: اهدافی که تحقیق برای آن نوشته شده است چیست؟

۱- علاقه زیاد به حقوق بشر در زمانی که حقوق در جهان به طور عام و در کشورهای اسلامی ما به طور خاص ضایع شده است.

۲- توضیح آنچه در دین مبین اسلام به حقوق بشر در پرتو اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده است.

۳- معرفی سند جهانی حقوق بشر که در بین اسناد بین المللی مهم ترین سند محسوب می شود.

۱-۷. روش تحقیق محقق

برای تجزیه و تحلیل موضوعات و مضامین مختلف در این پژوهش، علاوه بر مطالعاتی که در این مقاله ارائه شده است، به تعدادی از پژوهش‌ها که در موضوعات مختلف مطرح شده پرداخته و به تعدادی از نوشته‌ها نیز که با رویکردهای حقوقی به موضوع پرداخته‌اند، استناد شده است، این، علاوه بر تحقیقاتی است که در بعضی از کنفرانس‌ها مطرح گردیده و در آنها مقایساتی در ابعاد مختلف مرتبط با محورهای این پژوهش، صورت گرفته است. علاوه بر برخی مطالعات منتشر شده در تعدادی از وب سایت‌های اینترنتی و یا تحقیقات منتشر شده در مجلات داوری بین المللی، همه به این منظور است که نتیجه این تحقیق برای خواننده مطلوب باشد.

اما در زمینه مستندسازی تحقیق نیز از روش معروفی که بیشتر دانشگاه‌های جهان به آن پایبند هستند پیروی کرده‌ایم که به شرح زیر است:

۱- روش من در این پژوهش، تکیه بر رویکرد توصیفی تحلیلی است که عبارت است از روش ذکر متون و آماده کردن مطالب، سپس توصیف آن متون و تمرکز بر تعدادی از عناصر متنی برای تحلیل روند درک آنها، سپس مقایسه کردن آن با متون قانونی.

- ۲- رویکرد ما این است که در یک مطلب جداگانه، ماده اعلامیه جهانی را ذکر کنیم، سپس این ماده را با دیگر موافقت‌نامه‌های بین‌المللی مشابه آن در زمینه حقوق بشر مقایسه کنیم و سپس به نظر شرع در این مورد بپردازیم.
- ۳- برای هر فصلی، قبل از شروع به مباحث آن مقدمه‌ای ذکر نموده، سپس قبل از شروع به جزئیات مطالب مقدمه‌ای را برای مباحث با فهرست آنها ذکر کرده‌ام.
- ۴- تخریج احادیث در پاورقی با ذکر حدیث صحیح با شماره حدیث در نزد راوی و در فهرست منابع کتاب هر یک از راویان را که از آنها حدیث گرفته‌ایم ذکر می‌کنیم.
- ۵- پاورقی‌های این پژوهش به منظور سهولت در شناخت منابع مورد نیاز خواننده در پایین هر صفحه به تفکیک قرار داده شده است.
- ۶- نام منبع را به همراه نام نویسنده در صورت نیاز با شماره صفحه ذکر می‌کنیم و در مورد نام ناشر و سال انتشار و تعداد چاپ ... در لیست منابع ذکر شده است.
- ۷- آیات قرآن با رسم عثمانی، در میان دو پرانتز () قرار داده شده است. اما احادیث و سخنان علما، و متون منابع در پایان مطلب اکتفا به قرار دادن نقطه‌ای شده است.
- ۸- نسبت دادن آیات ذکر شده به سوره‌های آنها با ذکر شماره آیات در پاورقی.
- ۹- هنگام ذکر منشورها و گرفتن ماده‌ها و پاراگراف‌های آنها نیازی به ذکر منبع نیست؛ زیرا منشورها و قراردادهای بین‌المللی برای همه شناخته شده است، بنابراین در صدها کتاب و صدها وب‌سایت وجود دارد.
- ۱۰- فهرست منابع به ترتیب حروف الفبای منابع تنظیم شده است و همچنین در انتهای فهرست منابع به سایت‌هایی که تحقیقات از آنها استخراج شده است اشاره می‌شود.

۱-۱. تعریف تحقیق و بیان اصل مقصود از آن

(اعلامیه جهانی حقوق بشر) یکی از قوی‌ترین اسناد بین‌المللی برای تضمین حقوق بشر در سطح جهانی به شمار می‌رود که این اعلامیه حقوق و آزادی‌های اساسی افراد را به تفصیل روشن می‌کند. این اعلامیه با تأیید جهانی بودن آنها به عنوان ذاتی و غیرقابل انکار، قابل اعمال برای همه افراد بشر است و دولت‌ها را موظف می‌کند که آن را به رسمیت بشناسند و آن اینکه همه انسان‌ها آزاد به دنیا می‌آیند و از نظر حیثیت و حقوق بدون توجه به ملیت، محل سکونت، جنسیت، منشاء ملی یا قومی، رنگ، دین، زبان یا هر توضیح دیگری برابر هستند.

به دلیل اهمیت این سند و تأثیر جهانی آن در حوزه حقوق بشر، محقق به چند دلیل بر آن شد تا این سند را در قالب یک مطالعه دینی و حقوقی بررسی کند، دلایل عبارتند از:

۱- به خاطر اهمیت اعلامیه جهانی حقوق بشر. این اعلامیه با تصویب اکثریت قریب به اتفاق کشورهای عضو سازمان ملل متحد رکورد جهانی را به ثبت رساند و یکی از بیشترین سندهایی است که در سراسر جهان به به صدها گویش و زبان مختلف ترجمه شده است و در حال حاضر به بیش از ۵۰۰ زبان مختلف در دسترس است. این دلیل اصلی پذیرش آن در بیش از ۷۰ معهد و قرارداد برای حقوق انسان بود. از آنجایی که به طور مستمر در سطح جهانی و همچنین منطقه‌ای اعمال می‌شود، همچنین به عنوان الگویی برای اعمال مجموعه‌ای از استانداردهای اساسی حقوق بشر در قانون اساسی و قوانین ملی در نظر گرفته می‌شود.